

de la *tela* sobrevenc, per aventurer, l'onrat En Guillem Fabre --- de Perpinyà ---, tot armat a cavall per júnyer ---; junyent correc tres voltes la *tela* de júnyer e --- ferí e nafrà fort leçament lo dit caval --- en abdós les anques ---» a. 1397 (RLR VI, 379); «--- En lo fet de la plaça faedora denant lo nostre Palau major de Bna. --- que haje semblant longuea que ha aquella del Born, ço és tant com ne han mester la *tela* e los cadafals, per guisa que s'i puxen fer juntes ---», carta del rei Martí a. 1403, als *pròmens* de Barcelona, des de Val., AIEC v, 537 (101, f° 11); «axí en la liça com dins palenc, en pla o en montanya, ab *tela* o sens *tela*, armats o desarmats ---»; «lo cavaller qui tocarà lo scut qui-s nomena Amor, se ha a combatre a cavall, ab *tela*, ab armes de una dobladura ---», JoMartorell (Ag. I, 182, 198); i V.-ne encara dos testimonis del S. xvi en el *DAG*.

Sembla ben errònia la identificació que fan d'aquest mot amb *tela* de teixit el *DAut.*, *DAG*, i *AlcM* (§ 2b): car enlloc consta que aquest clos es fes de tela (per més que ho afirmen el *DAut.* i *AlcM*), ni àdhuc en temps remot (com pretén vagament el *DAut.*, per amor de la infundada identificació dels dos mots), que cap resistència no hauria tingut. És clar que havia de ser amb pals o peus-drets, i més fàcil és el trasllat de sentit del ll. TĒLA, plural de TĒLUM, comparant-ho amb un seguit de llançons o venables clavats en terra: formació anàloga a la de *palissada*, de *palenc* (PAL) i de LLIÇA.

També cast. ant. i clàss. *tela* id. [princ. S. xv, *Canc.* 30 de Baena-princ. S. xvii, Cervantes, L. de Vega etc.], com vaig demostrar i exemplificar en el *DCEC/DECH* v, 453a10-42. Hi hagué també un oc. ant. *telena* «lice, carrière» de formació menys clara, que no és sinó un hapax: «sí vi en la *telena* / en Pons justar / de Mondragó, qu'a pena / o aus comtar», Raimbaut de Vaqueiras (Rayn. v, 314b) (modelat sobre *scena*, *trena*, *mena* 'mener', o ll. *transenna*?, o deriv. capritxós a causa de la rima?) Figuradament la locució *fer* o *posar* o *estar en tela de judici* [1629, *AlcM*, § 4a], cast. en *tela de juicio*.

DERIV.: Hi ha una sèrie de mots parònims, amb tot l'aspecte de ser també derivats de TĒLA 'dards', 'conjunt de peu-drets', a desgrat de certes objeccions que s'hi podrien fer.

Telera, que igual que el cast. TELERA (*DCEC/DECH*), es va aplicar a diversos objectes en forma de pal o de barra de metall, documentat des del *Tractat d'Artilleria* (1642) de Frc. Barra: «La caxa de la peça, per poder-se servir d'ella se compon de dos fustes grans, que 's diuen taulons o mitjans o cruenyes, que 'ls tenen units quatre fustes que 's diuen *teleres*: la que està davant de la caxa se diu *telera de l'enfront* ---, la altra, *telera segona* ---» (més cita en el *DAG*, § 1), «la amplària de dits taulons en lo enfront de la caxa, ha d'ésser de quatre boques, y a la *telera* del cascavell, de tres boques y mitja ---» etc.; «mànc de la maça de picar la pasta del paper, en les fàbriques» (*DAG*, § 2).

També, com en castellà i tal com el gall. *tieira*, s'ha

aplicat a la «pieza de hierro u otra materia, que a modo de cuña se mete en el arado, para asegurar y afirmar la reja» [*DAut.*] i a «en los carros y coches, madero de una tercia de largo, que por junto a la lanza, une las dos piernas de las tixeretas grandes» [id.]: és una espècie de barana llevadissa del carro, com ens documenten els escriptors ross.: «tenia el carriot unes *taleres* / pintades d'un blau fresc, i el masover / feia girar les forcadcs, lleugeres, / amb el mateix balanç d'un encenser; / els bous eren pacients ---», J. Seb. Pons (*Canta-Perdiu*, 92); «per ventura una altra carreta, se'n tornant cap a Perpinyà, / tot prop d'aquí ven a passar; / la coneixença aviat feta, / l'amo nos pren, tornem partir / --- / Quan passàvem clots o roderes, / m'arrapavi a les *taleres* / per no 'm pas capbuçar encara un altre cop ---», Saisset (*Perpiny.*, 15, i gloss.).

A la V. de Cardós, diferenciades les vocals en *taléra*, designa la cleda o portella de la tanca d'un camp, prat etc.: Tavascan, Esterrí, Estaon, i de baixada, a Anàs em deia el dallaire «esperau que us obriré la *taléra*» (1934); i encara alguna altra acc. en *AlcM* i *DCEC*. En oc. mod. *teliero* «ridelle de charrette; store de voiture» (dues cites llgd. en el *TdF*); en efecte les «ridelles» o balustrada dels costats dels carros, es diuen *teléros*, *teljéros*, *teféros*, almenys a tot l'Arieja i Hte-Garonne, fins a Montauban, segons l'*ALGc* II, 355. D'altra banda, en el vessant pirinenc espanyol, tenim el masculí *teleros*, almenys des d'Ansó, i altres punts de l'Alt Aragó i Navarra (Kuhn etc.).

Com he observat a *DALLA*, no és creïble en llatí la formació **teliolum* per al cat. *tellol* 'clavillot de la part central'; un de semblant en l'arada, 'camella del jou', 'escàlem de les barques', que *AlcM* localitza extensament des de Ribag.-Pall., al llarg del cat. occid. fins al Migjorn valencià [Rib. d'Ebre, *DAG*.]: quasi valdria més escriure *teiol*, com pronuncien a l'Alt Pallars (segons la imperfecta definició que em comunicà Violant, 1938, de Sarroca de Bellera: «*teiols*: mena de jou, equivalent als *torells* de Paüls»), car no és normal que una -ll- es pronuncii i enlloc del cat. occid.; però tant se val, perquè havent-hi una altra líquida en el mot, té una gran extensió la dissimilació -yl- > y (*llentia*, *falzia*, *paiola*, *fuïola*, *escaiola* etc.).

Verament no crec que hi vagi haver mai un ll. vg. **teliolum*, car un diminutiu llatí en -OLUM suposa necessàriament un primitiu en -IUM (o -EUM), aquí in-existent; s'hauria fet certament **TEL(U)LUM* o **TE-LICULUM*; i tampoc no crec que es pugui tractar d'un derivat de *tallar* ni de *dalla*, que encara s'hi prestarien menys pel sentit ni per la forma.

En definitiva es tractarà també d'un derivat de TĒLUM/TĒLA 'llançó, -ons'; però, més precisament, a través del seu derivat d'on ve *telera*, gall. *tieira*: d'aquest és diminutiu *teiroa* (< *te(l)eiro(l)a*) reduït avui a port. i gall. *teiró* f. «travessa perpendicular que, cravada na cabeça do vessadoiro [mena d'arada] sustenta e traspassa o temão», amb variants fonètiques *teiroga* i *ateiró*, on el femení és obvi, i això continua en lleonès en les formes *teriyuela*, *-igüela* i anàlogues